

EDUWorksDB.com

Tarjimada eng yaxshi ilmiy va yaqin ilmiy maqolalar

MENU

Mualliflik huquqining xatolari

November 23, 2021 Education, Law, Literature Comments: 0

Source: <https://www.bmartin.cc/pubs/11issues.html>

Nashr etilgan *Masalalari*, hajmi 95 sentyabr 2011, s. 33-36
[nashr qilingan moddaniing.pdf](#)

Brian Martin

Mualliflik huquqi nima va undan kim foyda ko'radi? Ochiq kirish muqobili mualliflik huquqining mantiqiy asoslarini va kuchli manfaatlarning yon tomonlarini shubha ostiga qo'yadi.

Siz yig'ilishda o'tiribsiz va nima bo'layotgani haqida ba'zi eslatmalarni yozasiz yoki do'stingizga ba'zi izohlar yozasiz. Yoki siz bema'ni ko'rinadigan rasm chizasiz.

Siz yozgan narsa avtomatik ravishda mualliflik huquqi qonuni bilan qoplanadi – mualliflik huquqi belgisini © qo'shishingiz shart emas. Siz darhol matn ustida muayyan huquqlarga egasiz. Faqat sizning ruxsatingiz bilan boshqalar bu ijodlarni takrorlashi mumkin. Ushbu mualliflik huquqi uzoq vaqt davom etadi, hozirda Avstraliyada umringiz davomida, keyin esa yana 70 yil.

Mualliflik huquqi patentlar, tovar belgilari, o'simliklar navlari huquqlari va boshqa turli xil turlari bilan bir qatorda intellektual mulk deb ataladigan narsadir. Patentlar ixtirolarga nisbatan qo'llaniladi; patent egalari cheklangan muddatga mutlaq huquqlarga ega, masalan, bitta mumkin bo'lgan uzaytirish bilan 14 yil. Shundan so'ng, boshqalar ruxsatsiz yoki to'lovsiz ixtirodan foydalanishlari mumkin.

Bu erda men mualliflik huquqiga e'tibor qarataman, bu esa g'oyaning ifodasini qamrab oladi. Agar siz maqola yozsangiz, aynan siz yozgan so'zlarni ko'paytirish huquqiga egasiz, lekin boshqalar bu fikrlardan ruxsatsiz foydalanishlari mumkin, garchi ular sizni tan olishlari kerak bo'lsa-da, xuddi biz o'quvchilarga o'zlari foydalanadigan manbalardan to'g'ri iqtibos keltirishni o'rgatganimizdek.

Intellektual mulkning boshqa shakllari bilan solishtirganda, mualliflik huquqining o'ziga xos xususiyati shundaki, uni olish uchun hech qanday kuch talab etilmaydi. Matn yaratilishi bilanoq mualliflik huquqi ob'ekti bo'ladi. Bundan farqli o'laroq, ixtiroga patent olish uchun ariza va yig'im talab qilinadi.

Mualliflik huquqi o'z muddatida ham o'ziga xos xususiyatga ega: u doimiy ravishda uzaytiriladi. Har 20 yilda AQSh Kongressi mualliflik huquqini himoya qilish muddatini yana 20 yilga uzaytiradi va boshqa hukumatlarning aksariyati ham shunga amal qiladi. Shunday qilib, to'lov rejasida mualliflik huquqi abadiy bo'lib qolganga o'xshaydi. Bugun siz yozgan eslatmalar noma'lum kelajakda mualliflik huquqi ostida bo'lishi mumkin.

Avstraliya hukumati AQSh bilan tuzilgan savdo kelishuvi tufayli mualliflik huquqi bo'yicha AQSh qoidalariga amal qiladi. Biroq, nozik farqlar mavjud, masalan, adolatli muomala uchun istisnolar. Qoidalar dasturiy ta'minotga xizmat ko'rsatish shartnomalaridan tortib raqamli kitoblarni ikkinchi qo'l sotishgacha bo'lgan hamma narsada o'zgarib turadi.

Mantiqiy asoslar

Nima uchun mualliflik huquqi mavjud? Ko'pchilik buning sababini mualliflar o'z mehnatlari samarasini olish uchun ruxsatsiz nusxa ko'chirishdan himoyalanişga loyiq deb o'ylashadi. Bu dalil asosli ko'rinadi, ammo diqqat bilan o'rganib chiqilsa, asosiy zaiflikni ko'rsatadi. Hech kim yolg'iz ishlamaydi va foydali narsa ishlab chiqarmaydi. Biz hammamiz jamiyatning bir qismimiz va dunyo haqidagi tushunchamiz va o'zimizni boshqalardan ifoda etish ko'nikmalarimizni rasmiy ko'rsatma yoki misollarni kuzatish va o'rganish orqali olamiz.

Isaak Nyutonning aytishicha, uning hissalarini, masalan, tortishish tushunchasi "gigantlarning yelkasida" qurilgan. Hatto eng buyuk olimlar, yozuvchilar va

bastakorlar ham o'zlarining o'tmishdoshlari erishgan yutuqlarga asoslanadilar va qolganlarimiz uchun oldingi sa'y-harakatlar uchun qarzimiz juda katta. Xo'sh, nima uchun eng so'nggi mahsulot oldingi ishlarga juda bog'liq bo'lsa, abadiy himoyaga ega bo'lishi kerak?

Mualliflik huquqini asoslashning asosiy muammosi shundaki, himoyalangan narsa, intellektual mahsulot jismoniy ob'ekt emas, balki ma'lumotlar qatoriga ekvivalentdir. O'zingizning oyoq kiyimingizni kiysangiz, ularni bir vaqtning o'zida boshqa hech kim kiyishi mumkin emas. Ammo she'r yozganingizda, bu eksklyuzivlik xususiyati amal qilmaydi. She'rni bir vaqtning o'zida million kishi o'qisa ham, siz ham o'qishingiz mumkin. She'rni minimal xarajat evaziga nusxalash va tarqatish mumkin va hamma undan bahramand bo'lishi mumkin.

Mualliflik huquqining buzilishi ba'zan o'g'irlik deb ataladi, ammo bu jismoniy narsalarni o'g'irlash kabi emas. Oyoq kiyimingni o'g'irlasam, ishlatolmaysan, she'ringni ko'chirsam ham, senda bor. Matnlar cheksiz takrorlanishi mumkin, shuning uchun egasi ulardan foydalanishini ta'minlash uchun ular poyabzal kabi himoyaga muhtoj emas.

Mualliflik huquqi egalik masalasi emas, balki nusxa ko'chirish huquqiga ega bo'lishdir. Sizda bir juft poyabzal bor, lekin siz poyabzalning fotosuratlarini ko'paytirish yoki poyabzalning aniq nusxalarini yaratish huquqiga ega emassiz.

Xo'sh, mualliflik huquqining rasmiy mantiqiy asosi nimada? AQSh Konstitutsiyasida ta'kidlanganidek, g'oya yangi asarlar yaratilishini rag'batlantirishdan iborat: "Kongress vakolatga ega... Mualliflar va ixtirochilarga cheklangan vaqtlar uchun eksklyuziv huquqlarni ta'minlash orqali fan va foydali san'at taraqqiyotini targ'ib qilish. ularning tegishli yozuvlari va kashfiyotlari." Buning mantiqiy sababi shundaki, mahsulot erkin sotuvga chiqarilgunga qadar ijodkorga ba'zi foyda olish uchun cheklangan muddatga eksklyuziv kirish huquqi beriladi. Rasmiy mantiqqa ko'ra, agar himoya bo'lmasa, ijodkorlar buni kuchga arzimaydi deb o'ylashlari mumkin edi, chunki kimdir darhol o'z ijodlarini nusxa ko'chiradi va mashaqqatli mehnatsiz barcha foyda oladi.

Qanday turdagi himoya kerak: qancha va qancha vaqt va qanchalik keng qo'llanilishi mumkin? Mualliflik huquqining mantiqiy asoslari shu erda buziladi. G'oya shundan iboratki, siz she'r, ilmiy maqola, rasm yoki dasturiy kod yaratuvchisi sifatida ko'proq mahsulot ishlab chiqarasiz – jamiyat uchun qadrlil – agar siz o'zingiz va sizning avlodlaringiz sizdan keyin 70 yilgacha foyda ko'rishini bilsangiz. o'lish.

Bir nechta muallif yoki olimlar shunday fikrda. Ular intilishlari va tadqiqot va yaratilish jarayoni o'z-o'zidan qoniqarli bo'lgani uchun yaratadilar. Albatta, ular o'z mehnatlari uchun adolatli daromad olishni xohlashadi, lekin bu mualliflik huquqi

to'lovlari orqali deyarli hech qachon kelmaydi. Bir nechta olimlar o'zlariga shunday deb o'ylashadi: "Men o'lganimdan keyin nevaralarim daromad manbai bo'lishi uchun men ko'proq tajribalar o'tkazsam va ko'proq maqola yozsam yaxshi bo'lardi". Aslini olganda, mualliflik huquqining uzoq muddatlari ijodkorlik ishining miqdori yoki sifatiga hech qanday ta'sir ko'rsatishi haqida yaxshi dalillar yo'q.

Bahsda yana bir kamchilik bor. Mualliflik huquqi avtomatik ravishda ijodkorlarda qolmaydi: undan imzo bilan voz kechish mumkin. Ko'pgina olimlar, masalan, ilmiy jurnallarni nashr etuvchi kompaniyalarga o'z maqolalariga mualliflik huquqini bekor qiladilar. Bundan kam olimlar xavotirda, chunki ularning maoshi bor. Ular, eng muhimi, o'zlarining ishlari o'qiladigan va tan olinadigan hurmatli jurnallarda paydo bo'lishini xohlashadi. Olimlar o'z ishlari uchun minnatdorchilikka ega bo'lishni xohlaydilar, chunki ular ish o'rinlari, ko'tarilishlar va e'tirofga ega bo'lishadi. Ular kamdan-kam hollarda mualliflik huquqi haqida qayg'uradilar.

Ijodkor yozuvchilarga kelsak, masalan, romanchilar – ijodkorlarning yana bir toifasi – juda kam odam o'z yozuvlari orqali tirikchilik qila oladi. J.K kabi bir nechta super yulduzlarning boyligidan farqli o'laroq. Roulingning fikricha, ijodiy yozishdan o'rtacha yillik daromad bir necha ming dollarni tashkil qiladi. Aksariyat mualliflarning boshqa ishlari ham bor.

Mualliflik huquqi va plagiat

Ba'zi odamlar mualliflik huquqi plagiatdan himoya qilish uchun kerak deb o'ylashadi, ammo bu chalkashlikka asoslangan. Plagiat, masalan, Vikipediya dan olingan ko'chirmani tirnoq yoki iqtibossiz inshoga ko'chirib olish kabi birovning g'oyalarini e'tirof etishdir. Biroq, plagiat bilan bog'liq stigma mualliflik huquqining buzilishi bilan bog'liq emas. Agar kimdir Charlz Dikkinsdan parchani tan olmasdan ko'chirsa, bu plagiat, lekin mualliflik huquqini buzmaydi, chunki Dikkins bir asrdan ko'proq vaqt davomida vafot etgan. Agar siz maqola yozsangiz va kimdir xuddi shu maqolani o'z nomi bilan nashr etsa, bu yana plagiatdir, lekin mualliflik huquqini nashriyotga topshirgan bo'lsangiz, mualliflik huquqini buzganlik uchun sudga da'vo qila olmaysiz.

Tasavvur qiling-a, jurnalga maqola yuboring va hakam sizning g'oyalaringizdan foydalanib, sizning maqolangizni qabul qilishdan oldin o'z maqolasini nashr etadi. Ehtimol, ular sizning matningizdan ham foydalanishadi. Lekin mualliflik huquqi sizni himoya qilmaydi, chunki plagiat matnga mualliflik huquqiga ega. Bu bezovta qiluvchi stsenariy ko'pchilik tushunganidan ko'ra ko'proq sodir bo'ladi.

Aksariyat olimlar, birinchi navbatda, o'z g'oyalari uchun kredit olishni xohlashadi. Mualliflik huquqi buning uchun asos emas. Ko'p hollarda mualliflik huquqi faqat muallifning asarini himoya qilish xayolini beradi.

Kimga foyda?

Xo'sh, mualliflik huquqining afzalliklari qayerga boradi? Javob: asosan yirik kompaniyalarga. Darhaqiqat, mualliflik huquqi kontseptsiyasi dastlab bir necha yuz yil oldin Angliyada ishlab chiqilganda ham, maqsad mualliflarni emas, noshirlarni himoya qilish edi. Savdoni cheklashni oqlash uchun mualliflarni himoya qilish g'oyasi ilgari surildi.

Bugungi kunda hukmron iqtisodiy mafkura, neoliberalizm kapital oqimi va boshqa iqtisodiy omillarga to'siqlarni olib tashlash orqali bozorlarni qulaylashtirishga asoslangan. Biroq, neoliberalizmning zamirida yirik qarama-qarshilik, intellektual mulk mavjud bo'lib, u mulkdorlarga hukumat tomonidan kafolatlangan monopoliya berish orqali savdoni cheklaydi. Intellektual mulk uchun aniqroq belgi "monopoliya imtiyoz" dir. Intellektual mulkning barcha shakllaridan g'oyalar erkin bozorlarini eng ochiq cheklash mualliflik huquqi bo'lib, uning kirish qiymati nolga teng va muddati cheksizdir.

Tizim sifatida mualliflik huquqining asosiy foyda oluvchilari xalqaro nashriyotlar, Gollivud prodyuserlari, musiqa kompaniyalari va dasturiy gigantlar kabi yirik kuchli kompaniyalardir. Ular mualliflik huquqini himoya qilishni davom ettirish va kengaytirishga intilishadi. AQSh mualliflik huquqi muddatining takroriy uzaytirilishi ba'zan Mikki Sichqonchani himoya qilish aktlari deb ataladi, chunki Disney korporatsiyasi mashhur multfilm qahramonlaridan, jumladan 1928 yilda Uolt Disney tomonidan chizilgan Mikki Sichqonchadan foydalanganlik uchun to'lanadigan to'lovlar o'z kuchini yo'qotadi.

Internet ilgarigidan ko'ra fikr almashish va almashishni ancha osonlashtirdi. Har kim foydalanishi va moslashi mumkin bo'lgan keng ma'lumotlar ombori ijodkorning orzusiga o'xshab ko'rinadi, ammo mualliflik huquqi cheklovlari tufayli internetning salohiyati barbod bo'lmoqda.

Ilmiy maqola bilan bog'liq odatiy jarayonni ko'rib chiqing. Odatda universitet, hukumat yoki korporatsiyada maosh oladigan olimlar tajriba va nazariya ustida qattiq mehnat qiladilar va o'z xulosalari haqida hisobot yozadilar. Ular gazetani jurnalga topshirishadi, uning muharriri to'lanmaydi. Muharrir qog'ozni sifat nazorati uchun hakamlarga yuboradi; hakamlarga maosh to'lanmagan. Maqola jurnalda chop etilgan. Agar u yirik nashriyotlardan biriga tegishli jurnal bo'lsa, unda chop etilgan maqola bepul mavjud emas. Kutubxonalar ushbu jurnallarni o'z ichiga olgan elektron ma'lumotlar bazalariga obuna bo'lish uchun katta miqdorda to'lashlari kerak. Endi bosma nusxalar juda kam.

Muqobil model bor: nashriyotni kesib oling va qog'ozlarni to'g'ridan-to'g'ri onlayn joylashtiring. Shunday qilib, barcha ilmiy natijalarga ochiq kirish imkoniyati mavjud. Bu olimlar, muharrirlar yoki hakamlarning daromadlariga ta'sir qilmaydi. Bu ijodiy jarayonga hech qanday hissa qo'shmaydigan nashriyotlarning ulkan daromadlarini yo'q qiladi.

Ushbu muqobil shu qadar oqilona va ijtimoiy jihatdan foydaliki, u harakatni qo'zg'atdi, targ'ibotchilar ochiq kirish modeliga intilishdi. Bir yondashuv olimlarni o'z ishlarining nashrdan oldingi yakuniy versiyasini institutsional omborlarga joylashtirishga undashdir. Bu qonuniydir, chunki mualliflik huquqi shartnomalarining aksariyati faqat nashriyot versiyasiga tegishli. Yana bir yondashuv olimlarni faqat ochiq kirish imkonini beruvchi jurnallarda nashr etishga undashdir. Harakat qo'llab-quvvatlanmoqda, ammo baribir ochiq kirishning oqilona tizimiga, ya'ni mualliflik huquqining o'zi yo'lidagi markaziy to'siq bilan kurashishi kerak.

Yana bir kurash sahnasi musiqa sanoatidir. Bir nechta musiqachilar mualliflik huquqidan ko'p pul topishadi. Ular o'z huquqlarini kompaniyalarga topshiradilar va daromadning katta qismi kompaniyalarga tushadi, ulardan to'rttasi jahon sahnasida hukmronlik qiladi. Ammo yana bir variant bor: Internetda qo'shiqlarni to'g'ridan-to'g'ri tarqatish. Ilmiy nashrda bo'lgani kabi, muqobil model ijodiy natijalarga ko'proq kirish imkonini beradi.

Ba'zi ijrochi san'atkorlar ko'rinishni oshirish va muxlislar bazasini yaratish usuli sifatida o'z qo'shiqlarini erkin foydalanish uchun yangi variantni qabul qildilar, keyin ular gastrol paytida teginishlari mumkin. Ba'zilar yangi albomlarni yozib olishni qo'llab-quvvatlash uchun muxlislar xayriyalarini so'rashadi. Biroq, bu alternativalar musiqa sanoati tomonidan muntazam ravishda qarshilik ko'rsatmoqda.

Taktika

Musiqa sanoatining mualliflik huquqiga asoslangan monopoliyalariga qarshi kurashayotganlarga – musiqa fayllarini bir-biri bilan baham ko'radiganlarga qarshi qo'llaniladigan usullar mualliflik huquqining boshqa kuchli benefitsiarlari tomonidan qo'llaniladigan usullarga xosdir.

Musiqa sanoati gigantlari o'z raqiblarini "qaroqchilar", "o'g'rilar" yoki "jinoyatchilar" sifatida qoralaydilar. Kinotomoshabinlar muntazam ravishda filmlarni "qaroqchi" suratga olganlar Avstraliya kino sanoati kelajagini buzayotgani haqidagi reklamalarni ko'rishadi. Raqiblarni jinoyatchi deb belgilash ularga nisbatan qilingan xatti-harakatlarni kamroq qoralashga yordam beradi.

Musiqa sanoati himoyachilari shubhali raqamlar va istiqbollarni taqdim etadilar.

Korporatsiyalar noqonuniy nusxa ko'chirish tufayli milliardlab dollar yo'qotishlarini da'vo qilmoqdalar, ko'pincha yuklab olingan har bir musiqa fayli yo'qolgan savdoni anglatadi, degan noto'g'ri taxminga asoslanadi. Kompaniyalar taklif qilayotgan istiqbol shundan iboratki, ular jamiyatga qimmatli xizmat ko'rsatmoqda.

Musiqa sanoati raqobatchilarga qarshi tahdid va qonuniy harakatlardan foydalangan. Amerika ovoz yozish sanoati assotsiatsiyasi minglab shaxslarni musiqa fayllarini yuklab olgani uchun sudga berdi. AQSh hukumati kuchli korporatsiyalar manfaatlariga xizmat qilib, boshqa hukumatlarga AQSh korporativ manfaatlariga xizmat qiluvchi intellektual mulk kelishuvlariga rozi bo'lishlari uchun katta bosim o'tkazadi. Misol uchun, Avstraliya hukumati avstraliyaliklar uchun unchalik foyda keltirmasa ham, mualliflik huquqini kengaytirishga rozi bo'ldi, aksincha, avstraliyaliklardan Disney kabi AQShdagi mualliflik huquqi egalari pul oqimining davom etishi.

Mualliflik huquqi asosida qurilgan kuchli manfaatlarga qarshi kurashuvchilar bir qator qarshi taktikalardan foydalanganlar. Ular fayl almashishni tabiiy, adolatli faoliyat sifatida taqdim etadilar. Ular kompaniyalarni o'z manfaatini ko'zlaydigan monopolist korxonalar sifatida ko'rsatadilar, ular ijodiy ishlarga hech qanday hissa qo'shmaydilar, lekin mualliflik huquqi ostida materiallardan foydalanishga qarshilik ko'rsatish orqali uni to'xtatadilar. Ular sudga tortilish xavfiga qaramay, musiqa fayllarini almashishda davom etmoqdalar.

Ochiq kodli dasturiy ta'minot hissa qo'shuvchilar tarmoqlarining ixtiyoriy sa'y-harakatlari natijasida yaratiladi. Asosiy kod tekshirish uchun mavjud bo'lib, bu yaxshilanishni ta'minlaydi, shuningdek, trapdoor kabi zararli foydalanishni fosh qiladi. Ushbu turdagi dasturiy ta'minot xususiy dasturiy ta'minot uchun katta muammo – va umuman jamiyat uchun katta foyda. U dasturiy ta'minot foydalanuvchilari va adapterlarini uni umumiy foydalanishda davom ettirish uchun bog'laydigan bir qator printsiplar va shartnomalar to'plami bilan tijorat egaligidan himoyalangan.

Ochiq kodli dasturiy ta'minot ommaviy mavjud bo'lgan intellektual mehnatdan yangi mahsulotlarni yaratishda erkin foydalanish mumkin bo'lgan narsalarni ko'rsatadi. Mualliflik huquqining qo'zg'atuvchi cheklovlarisiz, boshqa sohalardagi ijodkorlik – yozuv, multfilm, musiqiy kompozitsiya xuddi shunday rag'batlantiriladi.

Ko'pgina individual ijodkorlar mualliflik huquqini shaxsiy manfaat deb bilishadi. Ular har gal kitob sotib olganlarida, film tomosha qilganlarida yoki dasturiy ta'minot sotib olganlarida, har qachongidan ham ko'proq pul to'lashlarini tushunmaydilar. Ular to'lagan pullarning aksariyati o'zlari kabi alohida ijodkorlarga emas, balki yirik kompaniyalarga tushadi. Shaxsiy manfaat psixologiyasi ko'proq erning katta qismini badavlat egalari nazorat qilishini payqamasdan, shaxsiy yer egaligini himoya

qiladigan mayda yer egasiga o'xshaydi – va jamoat bog'lari yo'q. Mualliflik huquqi tanqidchilari jamoat mulkini kengaytirishni, ijodkorlikni ochishni va barchaga foyda keltirishni xohlaydi.

Minnatdorchilik

Chris Moore va Colin Salter qimmatli izohlari uchun minnatdorchilik bildiraman.

EDUWorksDB.com © 2021